הקב"ה בדרך נס ופלא, ומציאם מצרה לרוחה ומאפילה לאורה.

ויש עוד סוג נס, שהוא נס שהקב"ה עושה עם בניו האהובים בעת שהם עוד במצב של חושך והסתרה ה"י, והם עדיין נמצאים בתוך צרה ומצוקה, **ובתוך כל ההסתרה עושה להם הקב"ה נס ופלא,** והגם שעדיין יש להם לישראל צער ומצוק, אמנם הנס ההיא מראה לעם ה' כי השי"ת איתם יחדיו בכל צרותם וכמאה"כ (תהלים צ"א ט"ו) 'עמו אנכי בצרה', וכל מה שנעשה אתם וכל המאורעות הרעות שעובר עליהם הרי הוא בהשגחה מדוקדקת בכל פרטיה, והראיה לזה שאפילו בעת הצער והצוקה מכל מקום הוא עושה להם נסים ונפלאות להיטיב עמהם בעת ההיא, והגם שאינם זוכים לנס בשלימות אף על פי כן הוא מיטב עמהם ומשגיח עליהם ומרחמם, וזהו חיזוק עצום ורב לישראל להתחזק בעת הצרה ביתר שאת וביתר עז לדעת כי השי"ת נמצא אתם בכל עת ובכל זמן והכל נעשה בהשגחה מיוחדת.

ויתכן שהנס שבתוך הצרה, הרי הוא יותר מהנס שמוציא אותם מצרותיהם לגמרי, כי נס ופלא המושיע אותם לגמרי מכל צרותיהם אינו אומר כ"כ כי כל צרותם היו בהשגחה מיוחדת ובחשבון מדוקדק רק שאחר שהיה בצרה גדולה כ"כ עזר הקב"ה לבניו האהובים והושיעם מצרותיהם והוציאם מאפילה לאורה, משא"כ כאשר רואים ישראל שעל אף שעדיין יש דינים וקושיים על כלל ישראל, ובכל זאת אומר הקב"ה למלאך המשחית הרף, ובאיזה ענינים עוזר להם הקב"ה באופן פלא, הרי זה מראה להם ביותר שהקב"ה משגיח עליהם ומרחמם ונמצא עמהם, והכל בחשבון ובדקדוק מופלא, ובזאת הנס יתחזקו באמונה תמה ואיתנה בבורא כל עולמים עדי יושיעם בשלימות.

נס חנוכה היה בתוך הסתר

וזה היה הענין בהנס של חנוכה, שהגם שהיה בהם צער גדול ממה שלא נצחו לגמרי את המלחמה, וגם רוב בני חשמונאי נהרגו במיתה משונה ה"י בהמלחמות הממושכות, עם כל זה הראה להם הקב"ה את חיבתם ואהבתם והושיעם בהנס של פך השמן מעל לדרך הטבע, להודיע להם חיבתם שהרי הוא עמהם בתוך צרתם, ואותו הנס נתחבב ביותר על ישראל, ושמחו מאוד ממעשה נס זה, שבזאת ידעו כי בוראם ויוצרם עמהם בכל העת ואף בתוך ההסתרה הרי ית"ש ויתעלה נמצא עמהם ומשגיח עליהם ביותר.

וזה כוונתם ז"ל במאמרם '**לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה**', שבשנה אחרת בעת שעדיין היו שרויים המצב של מלחמה והסתרה, קבעוה חז"ל לימי הלל והודאה להודיע ולפרסם את גודל מעלת יקרת נס שכזה, שאפילו שהם עוד נמצאים במצב של חושך והסתרה שלא נצחו עוד במלחמה, בכל זאת הושיעם הבורא ית"ש ויתעלה ונתן להם נס זה, ובזה הראה להם שהוא משגיח עליהם ביותר, והמה בניו אהוביו וחביביו של מקום.

וזה הענין בנס חנוכה שכל כך הדרו בהם חז"ל עד שאמר **הרמב"ם** (הל' חנוכה פרק ד' הלכה י"ב) '**מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו**'. והיינו שנס זה חביב עלינו ביותר, שזה מראה לישראל שאף בתוך ההסתרה נמצא הקב"ה עם ישראל עמו ומשגיח עליהם ביותר.

עומק דברי רבי תנחום

וזהו המכוון בדברי רבי תנחום שאמר '**נר של חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי**', וכפירש **רש"י** בטעם הדבר '**פסולה. דלא שלטא בה עינא למעלה מכ' אמה וליכא פרסומי ניסא**'. והיינו כנ"ל, שנס זה שהיא בתוך ההסתרה הרי זה מראה לישראל שבוראנו ויוצרנו נמצא אתנו ועושה לנו ניסים ונפלאות ומשגיח עלינו תמיד, ומשום זה תקנו **והדגישו כאן במצוה זו ביותר ענין פרסום הנס שרצו חז"ל הקדושים לפרסם זאת לישראל, לחזקם ולעודדם בשנות הגלות הקשות והמרות,** שאף שעדיין יש להם כל מיני צרות ומצוקות מכל מקום ידעו נאמנה שהקב"ה נמצא אתם ומשגיח עליהם ויושיעם במהרה בימינו, וזה הלימוד הגדול מהנס דנר חנוכה.

מצותה משתשקע החמה דייקא

וביסוד זה יתבאר דבר תימה בהלכות הדלקת נרות חנוכה, דהנה תקנו לנו קדמונינו ז"ל להדליק את הנרות דייקא כשכבר לילה, וכמאמרם (שבת כ"א ע"ב) '**מצותה משתשקע החמה**', ובפשטות יקשה, דהרי נס זה הוי זכר לנרות בית המקדש שדלקו בדרך נס, והא הנרות שהדליקו במקדש הדליקום כבר מבעוד יום ולא בלילה (מנחות ט"ו ע"א וברש"י שם ד"ה 'אין לך עבודה שכשירה'), והיה ראוי גם בהדלקת נרות חנוכה שידלקו אותם עדיין מבעוד יום.

אלא שרצו חכמינו ז"ל לרמז ענין זה, להדליק את הנרות דווקא בעת **הלילה, המרמז על עת של חושך ואפילה,** שיש הסתר פנים וחושך, ואף על פי כן זוכים ישראל בזמנים שכאלו לראות עין בעין ביד ה' הגדולה וזוכים לנסים ונפלאות בתוך החושך, וזאת להתוודע ולהגלות שמשגיח עליהם השי"ת בכל עת ובתוך צרתם ומצוקתם גם שם נמצא אביהם שבשמים ביחד אתם עמם.

כוונת חז"ל בתקנתם בברכת הטוב והמטיב

וזה כוונת אמרם ז"ל לגבי ברכת **הטוב והמיטב** שבברכת המזון (ברכות מ"ח ע"ב) '**הטוב והמטיב ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר, דאמר רב מתנא אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה, תקנו ביבנה הטוב והמטיב, הטוב שלא הסריחו, והמטיב שניתנו לקבורה**'.

והנה כשנעיין היטב בענין הנורא של העיר ביתר, הרי נבהל ונשתומם ותסתמרנה שערות הראש מגודל הצרות הנוראות שעברו על תושבי ביתר בימים ההם, וכמובא במדרש איכה (ב' ד') '**אמר רבי יוחנן** (בראשית כז, כב) '**הקול קול יעקב', קול אדריאנוס קיסר הרג בביתר שמונים אלף רבוא בני אדם**'. וכן עוד שם '**היו הורגים בהם עד ששקע הסוס בדם עד חטמו, והיה הדם מגלגל אבנים של ארבעים סאה והולך בים ארבעה מילין** וכו'.

וכן בהמשך שמה '**אמר רבי יוחנן שלש מאות מוחי תינוקות נמצאו על אבן אחת, ושלש מאות קפות של קצוצי תפלין נמצאו בביתר,** וכו' וכו' עיי"ש עוד הצרות המשונות שעברו על ראשי בני ישראל אז.

וכיון שכן, הרי מאליו יעלה ויופיע התמיה, **האיך יתכן לתקן ברכת הטוב והמיטיב כשעברו על ישראל צרות כה קשות ואכזריות,** ואיככא שייך להודות ולהלל ברוב עוז וחדוה ולומר ברכת הטוב והמיטיב על נס וטובה שניתן להם לישראל, כשהיה בהם לעומת זאת צרות כה קשות.

אלא הדברים הם כמו שביארנו, דהיות דדייקא בתוককי הצר המצוק הנורא שהיה להם בעת ההיא, קיבלו כלל ישראל אלומת אור מאתו ית"ש שהראה להם נס ופלא בתוך המצב הקשה אשר שרר אז, הרי זה נתן חיזוק עצום לישראל שמראה להם קונם ויוצרם שמשגיח עליהם ביותר ונמצא עמהם בתוך צרותם, ועל החיזוק הגדול ההיא הודו והללו להשי"ת ותקנו לומר ברכת 'הטוב והמיטיב' בכל המשך הדורות, **והרי זה רמז לדורות** שאף בתוך ימי הגלות הקשים, הרי הוא נמצא אתם בתוך צרותם ומשגיח עליהם, וירחמם ויושיעם במהרה.

ענין נעלה זה היה ביוסף הצדיק

וענין נעלה זה היה ג"כ ביוסף הצדיק, שאחיו השליכהו לבור מלא בנחשים ועקרבים, וכשנעשה לו נס והם לא הזיקוהו, היה זה חיזוק רב ליוסף הצדיק כמובא בחז"ל, וגם אחר כך כעבור שנים רבות הלך יוסף לבור ההוא לומר שם 'ברוך שעשה לי נס במקום הזה' (ב"ר פרשה ק' פסוק ח', עמה"כ 'וישב יוסף מצרימה'), והיינו שהפליא יוסף הצדיק נס זה עד למאוד, מכח שנעשית עמו דייקא בתוך הצרה הגדולה שעבר עליו אז, וזה נטע בקרבו האמונה והביטחון בבורא כל עולמים שנמצא אתו בכל צרותיו ומושגח בהשגחה מעולה, ודייקא הנס שבתוך עומק הצער נסך בו חיזוק גדול ביותר ונתן לו האומץ והעוז לעבור על כל גלגוליו שעבר עליו לאחמ"כ במצרים.

ביאור התמיהות דלעיל על פי יסוד זה

ואמינא שזה המכוון במאמר הכתוב בדברי ראובן '**אל הבור הזה**', שנתכוון הכתוב לרמז בזה,

המשך בעמוד 4